

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ה

שם השיעור : דמותו של כלב, ונבואות הושע

שם המרצה (כתובת דוא"ל) – ד"ר שמואל ויגודה (shmuelwygoda@gmail.com)

1) בבלי, סוטה, דף לה, עמ' א

ויהס כלב את העם אל משה (במדבר יג. ל) אמר רבה שהסיתן בדברים.

פתח יהושע דקא משתעי אמרי ליה דין ראש קטיעה ימלל!?

אמר אי משתעינא אמרי בי מילתא וחסמין לי

אמר להן וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם סברי בגנותיה קא משתעי אישתיקו.

אמר להו הוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים והאכילנו את המן

אם יאמר עשו סולמות ועלו לרקיע לא נשמע לו (במדבר יג. ל) עלה נעלה וירשנו אותה וגו'

2) עמנואל לוינס, תשע קריאות תלמודיות, עמ': 79-80

למה מתכוון כלב? האם הוא דוגל בפולחן האישיות ומלמד זכות על מדיניותו של משה, ולא משנה מה היא? האם הוא מודע לפער בין המדיניות המשיחית לבין סתם פוליטיקה?

האם ההיסטוריה שלנו היא היסטוריה רגילה? משה הוציאנו ממצרים, ההיסטוריה שלנו מתחילה עם מעשה שחרור. הוא קרע לנו את הים, התגבר על כוחות הטבע, הוא האכיל אותנו מן' מזון נפלא: הנס האמיתי אינו ירידת המן מן השמים, אלא התאמת המן לצרכינו. אנחנו אוכלים מן, אין צורך לאגור, זה הזמן המשיחי: לא חושבים על יום המחר, ובמובן זה אנחנו כבר באחרית הימים. אם משה הוציאנו ממצרים, קרע לנו את הים, והאכילנו מן, האם יעלה על הדעת שבהנהגתו נכבש ארץ כפי שכובשים מושבה? האם מעשה הכיבוש שלנר יכול להיות מעשה אימפריאליסטי? האם יעלה על הדעת שנתפוס פיסת אדמה כדי להשתמש בה, ולהשתמש בה לרעה?

אנחנו הולכים - אין מקום לספק בטקסט - אל הארץ הזאת כדי לגלות בה את החיים השיימיים. "נעלה לרקיע!", לא נחזיק בארץ הזאת כפי שמחזיקים בה בדרך-כלל, נבנה בארץ הזאת חברה צודקת. אני אומר זאת בפשטות, אבל מדובר כאן בקידוש הארץ.

מאוד התפעלתי מדברי הפרופסור ברוך אתמול: "לקדש את הארץ" זה לבנות בה חברה צודקת". אולי תגידו שכל אחד יכול לחשוב שהוא בונה חברה צודקת ומקדש את הארץ' וכך אנחנו מעודדים את הכובשים ואת הקולוניאליסטים? תשובתנו היא: קבלת התורה היא קבלת ערכי הצדק האוניברסלי. הנה ההוראה הראשונה של היהדות: קיימת הוראה מוסרית, ודברים מסוימים יותר צודקים מאחרים. חברה שאינה מנצלת את האדם, חברה שבה בני-האדם שווים, חברה כפי שחלמו עליה מייסדי הקיבוצים - מפני שגם הם בנו סולמות כדי לעלות לרקיע, למרות סלידת רובם מכל הקשור לשמים - זה הערעור על הרלטיביזם המוסרי. מה שנקרא בשם תרדה קובע את ערכי הצדק האנושי. ובני-ישראל דרשו לעצמם את ארץ-ישראל בשם הצדק האוניברסלי הזה, ולא בשם צדק לאומי כלשהו.

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ה

(3) **בבלי, מגילה, דף יג, עמ' א**

ואלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד אמאי קרי לה יהודיה על שום שכפרה בע"ז דכתיב (שמות ב, ה) ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור ואמר רבי יוחנן שירדה לרחוץ מגילולי בית אביה.

ילדה והא רבויי רביתיה? לומר לך שכל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו.

ירד זה משה ולמה נקרא שמו ירד? שירד להם לישראל מן בימיו. גדור שגדר פרצותיהן של ישראל. חבר שחיבר את ישראל לאביהן שבשמים. סוכו שנעשה להם לישראל כסוכה. יקותיאל שקונו ישראל לאל בימיו. זנוח שהזניח עונותיהן של ישראל. אבי אבי אבי אב בתורה אב בחכמה אב בנביאות.

ואלה בני בתיה אשר לקח מרד. וכי מרד שמו והלא כלב שמו?

אמר הקב"ה יבא כלב שמרד בעצת מרגלים וישא את בת פרעה שמרדה בגלולי בית אביה

(4) **בבלי, פסחים, דף פז, עמ' ב**

אמר לו הקב"ה להושע לא היה לך ללמוד ממשה רבך שכיון שדברתי עמו פירש מן האשה? אף אתה בדול עצמך ממנה!

אמר לו רבש"ע יש לי בנים ממנה ואין אני יכול להוציאה ולא לגרשה!

א"ל הקב"ה ומה אתה שאשתך זונה ובניך [בני] זנונים ואין אתה יודע אם שלך הן אם של אחרים הן, כך ישראל שהן בני בני בחוני בני אברהם יצחק ויעקב אחד מארבעה קנינין שקניתי בעולמי.

תורה קנין אחד דכתיב (משלי ח, כב) ה' קנני ראשית דרכו

שמים וארץ קנין אחד דכתיב (בראשית יד, יט) קונה שמים וארץ

בית המקדש קנין אחד דכתיב (תהלים עח, נד) הר זה קנתה ימינו

ישראל קנין אחד דכתיב (שמות טו, טז) עם זו קנית

ואתה אמרת העבירים באומה אחרת?

כיון שידע שחטא עמד לבקש רחמים על עצמו.

אמר לו הקב"ה עד שאתה מבקש רחמים על עצמך בקש רחמים על ישראל שגזרתי עליהם שלש גזירות בעבורך.

עמד ובקש רחמים ובטל גזירה והתחיל לברכן שנאמר (הושע ב, א) והיה מספר בני ישראל כחול הים וגו' והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו וגו' (הושע ב, כה) וזרעתיה לי בארץ ורחמתי את לא רוחמה ואמרתי ללא עמי עמי אתה...